

BEREDSKAB TIL FOREBYGGELSE, OPSPORING OG HÅNDTERING AF SAGER MED VOLD OG SEKSUELLE OVERGREB MOD BØRN OG UNGE

Center for Dagtilbud og Skoler
Center for Børn, Unge og Familier
Maj 2020

**HELSINGØR
KOMMUNE**

INDLEDNING

Ifølge Servicelovens § 19 stk. 4, skal kommunerne udarbejde et beredskab til forebyggelse, tidlig opsporing og behandling af sager om overgreb mod børn og unge. Beredskabet skal udformes skriftligt, vedtages af byrådet og offentliggøres. Efter Servicelovens § 50 a, skal der oprettes Børnehuse i alle regioner, hvis opgave er, at kunne undersøge et barns eller en ungs forhold, når der er mistanke eller viden om, at barnet eller den unge har været udsat for overgreb. Helsingør Kommune er knyttet til Børnehus Hovedstaden.

”Beredskab til forebyggelse, opsporing og håndtering af sager med vold og seksuelle overgreb mod børn og unge. September 2019”, skal sammen med den enkelte enheds egne overvejelser og beslutninger, udgøre de lokale procedurer.

De skal indeholde håndtering af følgende 3 områder:

- Behandling af sager om vold og seksuelle overgreb
- Tidlig opsporing af vold og seksuelle overgreb
- Forebyggelse af vold og seksuelle overgreb

Enhedens procedurer udarbejdes i samarbejde med A-MED. Med udgangspunkt heri, beslutes det hvordan der skal arbejdes med dem lokalt.

I det følgende fremgår det hvilke overvejelser og beslutninger den enkelte enhed skal forholde sig til for at leve op til lovens intention.

MÅLGRUPPEN

Handleplanen er gældende for alle medarbejdere i Helsingør kommunes enheder der arbejder med børn og unge. Alle medarbejdere skal vide, hvordan man handler ved mistanke eller konkret viden om vold og overgreb mod børn. Det vil sige, at alle medarbejdere skal kende denne beredskabsplan.

Beredskab til forebyggelse,
opsporing og håndtering
af sager med vold og seksuelle
overgreb mod børn og unge

Definitioner¹⁾

Vold er en handling eller en trussel - der uanset formålet - intimiderer en anden persons integritet eller som skræmmer, smerter eller skader personen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt.

Uanset typen af vold, der begås mod et barn, så er der tale om en adfærd fra forældre eller andre voksne, som er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare. Vold er kendetegnet ved, at barnet ikke frivilligt indgår i handlingen.

Seksuelle overgreb mod børn er karakteriseret ved, at den voksne udnytter barnets tillid. Det seksuelle overgreb krænker barnets integritet. Derudover er det en handling, som barnet ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke er modent til at give samtykke til.

Det seksuelle overgreb er udtryk for den voksnes behov og på den voksnes betingelser eller et udtryk for børn og unge, der udsætter andre børn og unge for seksuelt grænseoverskridende adfærd. Det er en handling, som overskrider samfundets lovgivning og den almindelige moral.²⁾

HANDLEPLAN FOR SAGER OM VOLD OG SEKSUELLE OVERGREB

Graden af bekymring er anvisende for, hvordan vi skal agere. Har vi:

- **Bekymring?**
- **Mistanke?**
- **Sikker viden?**

Vi anvender "Børnelinealen", "Tegn på seksuelle overgreb" og "Tegn på vold" til at afdække graden af bekymring³⁾, som findes på Kilden: www.formidlinghelsingor.alldialogue.dk

BEKYMRING

En bekymring er en diffus oplevelse af, at der er noget galt med et barn eller i dets familie. Her er ikke tale om, at man har konkret viden om en konkret handling begået af en bestemt person. Bekymringen alene bør derfor i første omgang føre til observation af barnet/den unge i en afgrænset periode og evt. samtale med forældrene. Forældrene skal ikke involveres, hvis bekymringen går på, om det er forældrene der begår overgreb (fysisk, psykisk eller seksuelt) mod barnet eller den unge. Medarbejderen skal drøfte sin bekymring med sin leder og aftale observation af barnet og det videre forløb. Tværfagligt Forum, Børnelinealens "Tegn på seksuelle overgreb" og/eller "Tegn på vold" skal konsulteres.

1) Definitionerne tager afsæt i de definitioner, som SISO anvender for vold og seksuelle overgreb

2) Se Straffeloven §§ 210, 216, 222, 223, 224, 232, 234, 235

3) Se evt. også bilag 1 Mulige tegn og reaktioner

MISTANKE

Mistanke forstås som mere end blot en bekymring. Mistanken handler fx om, at barnet eller den unge har været udsat for en seksuel grænseoverskridende adfærd eller fysisk eller psykisk voldelig handling fra enten en voksen eller et andet barn. Mistanken kan opstå på baggrund af en nærmere observation af barnet, barnets egne udsagn om hændelser, der har fundet sted, udsagn fra andre eller oplysninger man har fået fra anden side. Medarbejderen skal drøfte sin mistanke med sin leder og der skal udarbejdes en underretning. Der samarbejdes med rådgiver fra Familierådgivningen i det afklarende forløb. Hvis tidsperspektivet tillader det - og sagens karakter taler for det - kan der søges råd og vejledning i Tværfagligt Forum.

VIDEN

Konkret viden handler om de situationer, hvor et barn har været udsat for en konkret handling i form af overgreb fysisk, psykisk eller seksuelt, begået af en eller flere personer. Denne viden kan komme fra udsagn fra barnet selv eller fra vidner eller fra tilståelse fra den person, som har udsat barnet eller den unge for overgreb. Medarbejderen skal drøfte sin viden med sin leder og der skal omgående udarbejdes en underretning. Hvem retter mistanken sig mod?

Ved sikker viden om at et barn eller en ung bliver eller er blevet udsat for vold eller seksuelt overgreb, er du som medarbejder i samarbejde med din leder forpligtet til at underrette:

**Familierådgivningen tlf. 49 28 28 28/25 31 33 36.
Uden for Familierådgivningens åbningstid:
Den Sociale Døgnvagt via Nordsjællands Politi
tlf. 49 21 14 48 eller 49 27 14 48.**

HVIS DER ER MISTANKE OM VOLD ELLER SEKSUELT OVERGREB

Hvis du har en mistanke, der retter sig mod forældrene, skal du drøfte og afklare din mistanke med din leder eller kollega, der kender barnet. Tal ikke med andre, der ikke er involveret i sagen. Fasthold en normal hverdag for barnet. Vis omsorg for barnet, lyt til barnet, men udsørg ikke barnet om detaljer vedrørende det mulige overgreb. Observér og nedskriv dine observationer.

Hvis din mistanke retter sig mod en kollega, kontakt din leder og kun din leder. Din leder har ansvaret for at gå videre med sagen. Leder skal rette henvendelse til Centerchefen for Dagtilbud og Skoler og i samarbejde med Center for Politik og Organisation, vil det videre forløb blive koordineret.

Hvis din mistanke retter sig mod et andet barn/ung eller en gruppe af børn/unge eller hvis du direkte overrasker børnene/de unge i situationen, så spørg på en neutral og nysgerrig måde, hvad de leger/laver. Lyt til børnene, undgå at afhøre dem. Nedskriv hændelsen, og drøft hændelsen med dine kolleger og din leder. Hvis det bliver

afklaret, at der har været tale om en voldelig eller seksuel handling skal forældrene straks indkaldes til et møde, hvor de orienteres om hændelsen. Søg sparring i forhold til det videre forløb eller send underretning til Familie-
rådgivningen.

Leg og aktiviteter, der vækker mistanke om et seksuelt overgreb, skal altid afstedkomme en underretning både i forhold til det barn/de børn, der er blevet udsat for overgrebet og i forhold til det barn, der har udsat et andet barn/børn for overgreb.

SKÆRPET UNDERRETNINGSPLIGT

Som medarbejder i enheden har du skærpet underretningspligt. Der skal indsendes en underretning, hvis du under udøvelsen af dit job får kendskab eller grund til at antage at et barn har behov for særlig støtte eller har været udsat for overgreb.

Underretningspligten er personlig, hvilket vil sige, at hvis du - som medarbejder - har mistanke eller sikker viden om vold eller seksuelle overgreb og ingen andre indsender en underretning, så er det dig der er forpligtet til dette. Der er altid hjælp og vejledning at hente i Familierådgivningen.

UNDERRETNINGER

Skal du skrive en underretning, skal du – som hovedregel – først drøfte sagen med din leder. I Helsingør Kommune anvendes underretningsformularen, som findes på Kilden eller ved at følge dette link:
https://kilden.helsingor.dk/itogvaerktoejer/Information_om_boerneomraadet_0-18_aar/Lists/Vrktjskasse%20brneomrdet/DisplayFormEdit.aspx?ID=62

TIDLIG OPSPORING

Seksuelle overgreb og vold mod børn og unge er ofte omgærdet af tavshed og hemmeligholdelse og kan foregå gennem længere tid, uden at omgivelserne får kendskab til det. Det kan således være en vanskelig og kompleks opgave at opspore overgreb mod børn og unge.

Det er sjældent muligt at få be- eller afkræftet en mistanke og som fagperson står man derfor ofte med tvivl, usikkerhed, uvished og uden dokumentation for, om overgrebet har fundet sted. Det er ofte gennem barnet, at man får viden eller mistanke om overgreb. Barnet udviser måske nogle tegn og reaktioner eller kommer med udsagn om overgreb.

Barnet har brug for, at et andet menneske aktivt og engageret reagerer og tager initiativ i forhold til de udsagn, barnet kommer med eller de tegn og reaktioner, barnet udviser. Som fagperson er det derfor vigtigt, at man dels har en faglig viden om de mulige tegn og reaktioner, som et barn kan udvise og dels har en viden om de processer, der ligger bag afdækningen af et overgreb, for såvel fagpersonen som barnet.

Børns tegn og reaktioner på overgreb er komplekse, flertydige og multifaktorielle⁴⁾. Der kan indgå både somatiske, psykologiske og sociale aspekter i et barns bekymrende adfærd eller mistrivsel. Samtidig er det vigtigt at være opmærksom på, at tegn på mistrivsel ikke nødvendigvis er ensbetydende med tegn på overgreb.

4) Se bilag 1

Tegn på mistriksel kan fx også vise sig ved andre belastende oplevelser i barnets tilværelse som fx skilsmisse, et nært familiemedlems sygdom, død eller udfordringer i dagtilbud/skoler. Manglende trivsel kan også være tegn på andre former for omsorgssvigt, ligesom det kan være udtryk for, at barnet ikke får dækket sine fundamentale udviklingsbehov.

Derfor er det hverken muligt eller hensigtsmæssigt at udarbejde en facitliste, der rummer tegn og reaktioner, som kan bruges som tjekliste, når man har en mistanke og er i tvivl. Beskrivelsen af mulige tegn og reaktioner i bilag 1 skal derfor læses som opmærksomhedspunkter. Den faglige viden om tegn og reaktioner skal altid sættes i forhold til den viden, man har om det konkrete barn og dets familie.

-
- **Hvor gammelt er barnet?**
 - **Hvor modent er barnet?**
 - **Hvordan er barnets livsvilkår og i hvilken kontekst kommer barnets mistriksel eller bekymrede adfærd til udtryk?**
 - **Hvad er konkret observeret, og hvad har barnet eventuelt selv konkret givet udtryk for?**

BØRN MED HANDICAP

Socialstyrelsen har udarbejdet håndbogen "Vold og seksuelle overgreb mod børn med handicap". Håndbogen beskriver hvilke tegn og reaktioner hos børn med handicap, som medarbejdere skal være opmærksomme på. Hvad er den gode forebyggelse, hvordan opspores børnene og hvordan håndteres en bekymring eller et reelt overgreb, når vi taler om børn med kognitive og/eller fysiske handicap.

Håndbogen er skrevet til fagpersoner, der arbejder med børn som har kognitive og/eller fysiske handicap. Det anbefales at alle fagfolk der arbejder med denne gruppe børn, kender til håndbogen. Du finder håndbogen her: www.socialstyrelsen.dk/udgivelser/vold-og-seksuelle-overgreb-mod-born-med-handicap

LEDERENS ANSVAR

Det er ledelsens ansvar,

- at sikre, at personalet har den nødvendige viden og handlekompetence i forhold til sager om vold og seksuelle overgreb
- at lytte til og støtte personale der er berørt af sager om vold og seksuelle overgreb
- at relevante medarbejdere bliver orienteret om status på konkrete sager
- at bekymringssager tages op til faglig sparring i Tværfagligt Forum
- at nye medarbejdere bliver gjort bekendt med beredskabsplanen og enhedens procedurer
- at forældre/andre omsorgspersoner bliver gjort bekendt med beredskabsplanen og enhedens procedurer
- at sikre, at der handles på både bekymring, mistanke og sikker viden om vold eller seksuelle overgreb mod børn. Og hvis ikke lederen handler på mistanke eller sikker viden, er det den enkelte medarbejders pligt at indsende underretning til Familierådgivningen
- at beredskabsplanen og enhedens procedurer løbende bliver revideret og det minimum hvert 4. år.

NYTTIGE LINKS OG OPLYSNINGER

Underretninger sendes til Familierådgivningen, Helsingør Kommune, Birkedalsvej 27, 3000 Helsingør.

Forud for underretning kan der søges hjælp og vejledning på tlf. 48 28 21 16 i almen åbningstid.

Mail: underretninger@helsingor.dk, tlf. 49 28 28 28 / 25 31 33 36 eller udfyld underretning online:

www.helsingor.dk/borger/omsorg-stoette-og-raadgivning/familieraadgivning-og-hjaelp-til-familier/underretning

Socialstyrelsen - Viden til gavn / www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb

Publikationen "Kommunalt Beredskab" er en vejledning til udarbejdelse af kommunalt beredskab til forebyggelse, opsporing og håndtering af sager med vold og seksuelle overgreb. I publikationen er der ligeledes henvisninger til relevant lovgivning.

Du finder den her:

www.socialstyrelsen.dk/udgivelser/kommunalt-beredskab-vejledningsmateriale-til-handtering-af-sager-med-overgreb-mod-born-og-unge

Videnscentret for Sociale indsatser ved Vold og Seksuelle Overgreb mod børn

(SISO) www.socialstyrelsen.dk/born/overgreb/hjaelp-til-indsats/muligheder-indenfor-radgivning-om-overgreb

Børnehus Hovedstaden

I alle fem regioner i Danmark er der etableret Børnehuse. I Region Hovedstaden:

Børnehus Hovedstaden, Milnersvej 35B, 3400 Hillerød, telefon: 33 17 30 30.

Mail: boernehushovedstaden@sof.kk.dk (sikker mail)

Børnehuset bidrager med:

- at yde psykologisk krisestøtte og krisebehandling til barnet/den unge og familie/omsorgspersoner
- vurderer barnets/den unges behov for lægelig undersøgelse
- stiller lokaler til rådighed for politiet eks. ved videoafhøring af børn og unge op til 12 år
- vurderer barnets/den unges fremadrettede behov for særlig støtte og behandling
- rådgiver den kommunale myndighedssagsbehandler og bistår med at udrede og undersøge barnets eller den unges behov for støtte som led i den børnefaglige undersøgelse efter Servicelovens § 50.

Børnehus Hovedstaden skal benyttes i sager om overgreb, hvor der er behov for en tværsektoriel indsats mellem kommune, politi og/eller sygehusvæsen. De relevante myndigheder koordinerer indsatsen i børnehuset, så barnet eller den unge undgår at skulle gentage sin beretning om overgreb flere forskellige steder. Det er Familierådgivningen, der beslutter, hvorvidt Børnehus Hovedstaden skal inddrages.

Bilag 1 / Mulige tegn og reaktioner

VOLD		
FYSISKE TEGN	PSYKISKE TEGN	SOCIALE- OG ADFÆRDSMÆSSIGE TEGN
Mærker efter slag	Tristhed	Koncentrationsvanskeligheder ift. leg og samvær med andre
Brandmærker	Indadvendthed ensomhedsfølelse, føler sig anderledes	Leg med fx dukker, hvor vold illustreres
Sår på kroppen	Isolation	Vanskeligheder med impuls kontrol
Mærker efter kvælningsforsøg	Utryk tilknytning	Indlæringsvanskeligheder
Brud på arme og ben, kraveben eller andre knoglebrud	Mistillid til voksne	Tab af kompetencer
Symptomer på 'shaken baby syndrom'	Dissociation	Udadreagerende, aggressiv adfærd
Hyppe skadestuebesøg	Lav selvfølelse	Følelse af frustration og vrede
Psykosomatiske klager	Hjælpeløshed, magtesløshed	Hyperaktivitet, hypersensitivitet
Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring	Skyldfølelse, skamfølelse	Angst
Søvnvanskeligheder	Begyndende depression	Selvdestruktiv og selvskadende adfærd
	Manglende identitetsfølelse	Koncentrationsvanskeligheder ift. leg og samvær med andre
	Svært ved at løsrive sig fra forældre/løsrive sig for hurtigt	Leg med fx dukker, hvor vold illustreres
	Post Traumatisk Stress Disorder (PTSD)	Vanskeligheder med impuls kontrol
		Indlæringsvanskeligheder
		Tab af kompetencer
		Udadreagerende, aggressiv adfærd
		Følelse af frustration og vrede
		Hyperaktivitet, hypersensitivitet
		Angst
		Selvdestruktiv og selvskadende adfærd
		Udvikling af beskyttelses-strategier for at undgå vold eller afsløring heraf
		Overtilpassethed
		Vanskeligheder med at regulere følelser

SEKSUELLE OVERGREB / FYSISKE TEGN	
Småbørn	Mellemstore børn
Rødmen, irritation omkring kønsorganer, skede- og endetarmsåbning	Mellemstore børn vil udvise de samme fysiske tegn og symptomer som småbørn
Smerte, kløe, udslæt omkring kønsorganer, skede og endetarmsåbning	Herudover: Psykosomatiske klager over smerter i underlivet, hovedpine, mavepine m.m.
Vaginal blødning, blødning fra kønsorganer og endetarmsåbning	Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring
Blærebetændelse, skedekatar	Mangelfuld eller overdreven personlig hygiejne
Blod i underbukserne	Teenagere
Have svært ved at gå eller sidde	Teenagere vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn.
Mave- og fordøjelsvanskeligheder	Herudover:
Klager over utilpashed	Tidlig seksuel aktivitet
Stoppe ting/objekter op i skede- og endetarmsåbning	Tidlig graviditet og abort
Ufrivillig vandladning, encoprese	Forsøg på at tilbageholde/skjule fysisk udvikling
Revner i mundvige, sår i munden	
Pådragelse af seksuelt overførte sygdomme	
Synkebesvær, ubehag ift. Bestemte fødevarer	
Usædvanlig kropslugt (sæd)	
Følger ikke normal vækstkurve	

Fortsættes næste side

SOCIALE OG ADFÆRDSMÆSSIGE TEGN	
Småbørn	Herudover:
Ændring i adfærd	Indlæringsvanskeligheder, manglende koncentration
Seksualiseret adfærd	Udvide voksen seksuel adfærd, gå forførende, flirtende
Overdreven/tvangspræget onani	Påfaldende påklædning
Usædvanlig interesse i og viden om seksualitet ud over alders- og udviklingsniveau	Manglende blufærdighed eller overdreven blufærdighed ift. Egen krop og relation til omgivelserne
Koncentrationsvanskeligheder fx ved leg og samvær med andre	Begyndende selvdestruktiv adfærd
Leg med dukker, hvor seksuelle overgreb illustreres	Tab af kompetencer
Regredierende adfærd, babysprog	Begyndende udvikling af beskyttelsesstrategier for at undgå seksuelle overgreb eller afsløring heraf
Udadreagerende, aggressiv adfærd, sparke, slå, bide	Mobning
Hyperaktivitet	Begyndende selvmordstanker
Frustration og vrede	Teenagere
Frygt for og modvilje mod bestemte personer eller steder	Teenagere vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn.
Umotiveret gråd	Herudover:
Tavshed	Selvskadende adfærd, cutting, selvmordstanker- og forsøg
Påførelse af selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, skære i sin krop	Spiseforstyrrelser
Mellemstore børn	Alkohol og stofmisbrug
Mellemstore børn vil udvise de samme sociale tegn og symptomer som småbørn.	Udvide pseudomodenhed
	Hemmelighedsfulde, skamfulde
	Udvikling af specielt kropssprog, kropsholdning

SEKSUELLE OVERGREB / PSYKISKE TEGN	
Småbørn	Mellemstore børn
Humørsvingninger	Mellemstore børn vil udvise de samme tegn og symptomer som småbørn.
Tristhed	Herudover:
Angst	Lav selvfølelse
Uforklarlig gråd, skrigeture	Magtesløshed
Mareridt, bange for at falde i søvn	Apati
Udvide ligegyldighed, robot-lignende adfærd	Skyldfølelse
Ensomhedsfølelse	Skamfølelse
Isolation	Begyndende depression
Reagerer ikke på opfordring på kontakt, trækker sig ind i sig selv/i en skal	Indadvendthed
Mistillid til voksne	Teenagere
Utryk tilknytning	Teenagere vil udvise de samme psykiske tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn.
Dissociation	Herudover:
Ukritisk i kontakten til andre	Depression
	Mistillid til andre
	Manglende identitetsfølelse
	Forvirret omkring kønsidentitet
	Forøget skyld- og skamfølelse

Bilag 2 / Spørgsmål til enhedens procedurer

Har vi den nødvendige viden om børns seksualitet?

Hvornår, hvor og hvor længe er det i orden, at voksne er alene med børn/ unge?

Er det i orden at give børn/unge kram? Kys?

Hvorfor? Hvorfor ikke?

Kan vi sende nye medarbejdere alene på tur med børn/unge?

Har vi regler for hvem, der sover sammen med børn/unge og hvilke børn, der sover sammen, når vi er på tur? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Går man i bad/klæder om sammen med børn/unge?

Hvilket sprog og tone anvender vi voksne indbyrdes - og i forhold til børnene?

Hvordan snakker vi om børns seksualitet? Hvilke ord bruger vi?

Hvordan håndterer og snakker vi om det, hvis et barn har en seksuelt grænseoverskridende adfærd?

Hvordan håndterer vi det, hvis vi oplever, at en voksen udviser en grænseoverskridende adfærd over for et barn?

Hvad er acceptabel påklædning her hos os?

Har vi en fælles holdning til vold?

Hvornår er der tale om, at forældre udøver vold mod deres barn?

Hvornår har vold en karakter, hvor vi skal reagere?

Kender børnene til deres rettigheder fx i forhold til fysisk afstraffelse?

Hvordan introduceres nye medarbejdere til vores normer for adfærd og omgangsformer?

Hvordan fortæller vi forældrene og andre samarbejdspartnere om vores normer for adfærd og omgangsformer?

Hvordan vil vi sikre omsætningen af de fælles normer i praksis således, at alle her på stedet kender til de fælles normer for adfærd og omgangsformer?

HELSINGØR
KOMMUNE